

1924'den Günümüze Temel Eğitim Anlayışımız

Leyla DİNÇ*

*Ar.Gör.Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, Hemşirelik Esasları AD, ANKARA

Ülkeler insanından gelecekte neler beklediğini, ulusal eğitim felsefesini ve amacını belirleyerek ve bu doğrultuda eğitim kurum ve etkinliklerini organize ederek ortaya koyar. Çünkü eğitim yoluyla bireylerin, dolayısıyla toplumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik yapısı istenilen yönde geliştirilebilir. Ülkemizin yakın geçmişten günümüze kadar süregelen eğitim anlayışının kısaca incelenmesi, son zamanlarda eğitim sistemimiz ile ilgili sık tartışılan bir konunun irdelenmesine yardımcı olacaktır.

Cumhuriyet kurulduğunda Osmanlı toplum ve kültür düzeninde eğitim kurumları olarak yer alan medreseler ve mahalle mektepleri varlığını hala sürdürmekteydi. Atatürk, 3 Mart 1924 tarihinde hıfzıhıddin kaldırılmasının hemen ardından Tevhid-i Tedrisat (Öğretimin Birleştirilmesi) Kanunu'nu çıkartarak, bütün okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasını sağlamıştır. Bu kanunla birlikte ülkede tek tip laik eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır. Salt din adamı yetiştirmek amacıyla da İstanbul Üniversitesi'ne bağlı bir İlahiyat Fakültesi ve ülkenin değişik bölgelerinde sayıları yaklaşık 26 olan imam hatip okulları kurulmuştur (1-3). Zamanla ülkenin hızlı nüfus artışına paralel olarak din adamı gereksinimi de artmıştır. Ancak özellikle 1960'lı yıllardan itibaren muhafazakar çizgide yer alan politikacıların, halkın inançlarını kendi siyasi çıkarları doğrultusunda kullanma eğiliminin bir sonucu olarak, imam hatip okullarının

sayısı ülkenin din adamı gereksiniminin çok ötesinde hızlı bir şekilde arttırılmıştır. 12 Eylül 1982 Anayasası ile ilk ve orta dereceli okullarda zorunlu din eğitiminin de konulmasıyla, Milli Eğitim kurumları, Atatürk'ün çıkarmış olduğu öğretimin birleştirilmesi yasasına aykırı olarak, imam hatip okullarının dışındaki temel eğitim kurumlarında da laik ve dini olmak üzere iki ayrı tipte eğitim vermeye başlamışlardır (4). Böylece henüz gelişme çağındaki çocuklar bir yandan evrim kuramını öğrenmeye çalışırken, aynı zamanda insanın Adem ve Havva'dan nasıl meydana geldiğini anlamaya çalışarak kavramlar arasında bocalamışlardır.

Eğitim sistemimiz ile ilgili olarak bu yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çıkartılan bir yasa yoğun tartışmalara yol açmıştır. Bu yasa zorunlu ve kesintisiz sekiz yıllık temel eğitim yasasıdır. 16 Ağustos 1997 tarihinde kabul edilen ve 17 Ağustos 1997 tarih ve 23084 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4306 nolu kanunun 1. maddesine göre; "İlköğretim kurumları sekiz yıllık okullardan oluşur. Bu okullarda kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir" (5). Bu yasaya göre ilk ve orta dereceli okullarda ayrı ayrı öğretim yerine zorunlu ve kesintisiz 8 yıllık temel eğitim öngörülmüştür. Yasaya ilişkin çalışmaların başlangıcından itibaren gündeme gelen ve yasa yürürlüğe geçirildikten sonra da devam eden tartışmaların en dikkati çeken yönü, bu yasanın ülkemiz eğitim sistemine getireceği olumlu yeniliklerden çok, yasayla birlikte imam hatip okullarının durumudur.

Bilindiği gibi imam hatip okulları 5 yıllık bir ilköğretimden sonra dini esaslara dayalı eğitim veren okullardır. Zorunlu ve kesintisiz sekiz yıllık öğretim yasasının yürürlüğe girmesiyle bir-

Geliş Tarihi: 03.11.1997

Yazışma Adresi: Dr.Leyla DİNÇ
Hacettepe Üniversitesi
Hemşirelik Yüksekokulu,
Hemşirelik Esasları AD, ANKARA

likte 5. sınıftan sonra bu okullara geçiş olanağı sekiz yılın sonuna kadar ortadan kalkmaktadır. Bunun bir sonucu olarak bundan sonraki yıllarda imam hatip okullarına başvuru sayısının, önceki yıllara göre oldukça azalacağı tahmin edilmektedir. Tartışmaların odak noktası ve dini esaslara dayalı eğitimi savunanların yasaya karşı çıkmalarındaki temel neden de budur.

Dini esaslara dayalı eğitimin etkileri neler olabilir? Bu sorunun yanıtı insanın inanma olgusu ve bunun eğitim alanındaki yansımalarının günlük yaşama etkileri ile açıklanabilir.

Bireyin kültürel özellikleri, inançları, değerleri ve aldığı eğitim gibi çeşitli etmenler; onun dünya görüşünü, yaşama biçimini, yenilik ve değişimlere açık ya da kapalı oluşunu şekillendirilebilmektedir. Bu etmenlerden birisi olan inanç, insanın ruhsal dengesi ve geleceğe ilişkin umutlarını sürdürmesi bakımından çok önemlidir. Genel olarak dinler insanın dünya ve ahiretteki mutluluğunu ve huzurunu amaç edindiğinden, insan için yararlı sayılabilir. Dinler arasında çok geniş insan topluluklarının benimsediği islam dini, ayrıca bilimsel gelişmelere ve aklın önceliğine açık bir dindir. Bu gerçek, peygamberin "Beşikten mezara kadar bilim öğrenin" sözünde vurgulanmıştır.

Bununla birlikte inançlar; bireyin vicdanını, yani doğruyu yanlıştan ayırma olanağını sağlayan yargılarını ve tepkilerini, bir başka deyişle ahlak kavramının özünü de etkilemektedir. Böylece birey, inanca temellendirilmiş bir ahlak kavramı ile gündelik yaşantısındaki kararlar ve eylemlerinin mutlak doğru olduğunu kabul eder. Bu doğrular tartışma götürmez bir şekilde geçerlidir, çünkü onun doğrularının kaynağı kutsal olan, tartışılmaz ve sorgulanamaz dini kurallardır. Dini kurallar da bilindiği gibi kendi kaynağını Tanrı otoritesi karşısında duyulan korku ve sevgiden alır (6,7). Bu nedenle dini esaslara dayalı bir eğitim, bireyin özgür iradesini, düşünme, sorgulama, tartışma, eleştirme araştırma ve yaratıcılık gibi yeteneklerini baskılayan, verileni olduğu gibi kabul eden, ezberci, boyun eğen yönünü geliştiren bir anlayışı da beraberinde getirir. Böyle bir eğitim anlayışı ile yetiştirilmiş bir insandan bilim ve teknolojik gelişmeleri takip edebilmesi, üretken ve yaratıcı olması ise beklenemez.

Dini esaslara dayalı bir eğitim sisteminin bir diğer sakıncası ise, kadını sosyal, siyasal ve kültürel yaşamdan uzak tutan bir anlayışı içermesidir. Kadına çok değer verdiğini öne süren ve liberal sayılabilecek bir islamcı partinin bile, bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadın temsilcisinin olmaması, bu açıdan önemli bir bulgudur. Ülkemizin nüfusunun yarısından çoğunu kadınların oluşturduğu gözönünde bulundurulacak olursa, bu anlayışla yürütülen bir eğitimin sonuçlarını kestirmek hiç güç değildir.

Dini anlayışın egemen olduğu bir eğitim sisteminin en az yukarıda açıklanan yönleri kadar önemli bir diğer sakıncası ise, çocukların inanca dayalı söylemler ya da değerlerle istenilen hedef doğrultusunda kolaylıkla yönlendirilebilecekleri gerçeğidir. Bu yönlendirmenin bir sonucu olarak, çocuklar daha ileriki eğitim yıllarında beyinlerine önceden yerleşmiş olan ön yargılarını eyleme dönüştürebilmektedirler. Bu yönlendirme, günümüz Cezayir örneğinde olduğu gibi, inanç uğruna fanatik ve vahşi eylemlere başvurmanın bir erdem olduğu ve ne yazık ki giderek kanıksandığı bir boyuta da ulaşabilmektedir. Ülkemiz açısından durumun benzer düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak eğitimin sonuçlarının uzun dönemde ortaya çıktığı gözönünde bulundurulmalı ve bu konuda gerekli önlemler geç kalınmadan alınmalıdır. Ayrıca ülkemizde de çeşitli alanlarda, dini anlayış içeren eğitimin bazı sonuçlarıyla karşılaşabilmekteyiz. Örneğin, günümüz sağlık hizmetlerinde bir hemşire adayının, erkek olduğu için dokunmaktan dahi kaçınıp, fiziksel bakım vermeyi reddettiği cinsiyet ayrımcı bir anlayışı benimseyebildiğim görebilmekteyiz. Acil bakım, yoğun bakım, ameliyathane gibi hastaların çıplak bedenlerini ve kimi zamanda yaşamlarını sağlık personeline emanet ettikleri ortamlarda çalışanların, bu tür ayrımcı bir yaklaşım sergilemelerinin, hasta birey ve hizmeti sunan kişi açısından ciddi ahlaki ve yasal sorunlar doğurabileceği açıktır. Böyle bir durum aynı zamanda hemşirelik mesleğinin onurunu ve gelişimini de olumsuz yönde etkileyebilir.

Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Bilimler Akademisi yayınladığı bir kitapçıkta şu görüşe yer vermiştir: "Din ile bilim, insan düşüncesinin iki ayrı ve birbirini dışlayan alanıdır; bu yüzden aynı yerde ikisinin birlikte verilmeye çalışılması hem bilimsel teorinin hem de dinsel inancın yanlış anlaşılmasına

yol açacaktır" (8) Atatürk bu gerçeği 73 yıl önce görmüş ve o günkü zor koşullarda bile laik eğitimi öngörmüştür.

Çağımızda bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmelere uyum sağlayabilmek ve göz açıp kapayıncaya dek anlık süreler içinde üretilen bilgiye katkıda bulunabilmek için, ülkemizin özgürce düşünebilen, inançlara dayalı ön yargılardan uzak, araştırıp, tartışabilen ve statik dini kuralları değil, dinamik aklın önceliği ilkesiyle bilimsel yöntemleri kullanabilen bireylere gereksinimi vardır. Bireyler bu özellikleri ancak laik bir eğitim sistemiyle kazanabilir. Bu bağlamda sekiz yıllık ve kesintisiz zorunlu temel eğitim yarasının yürürlüğe geçirilmesi yararlı olmuştur. Ancak üzerinde en çok durulması gereken konu, dini inançların bireyin kendisi ve Tanrı arasında kalması gerektiği ve günümüze değin daha çok imam hatip okullarında yaygınlaştırılan dini anlayışın, bundan sonra sekiz yıllık ilköğretim okullarında kurumsallaştırılmasıdır.

Atatürk, eğitimde aklın ve bilimselliğin önemini vurgulayan şu sözleri ile ulusal eğitim anlayışımızın nasıl olması gerektiğini açıkça belirtmiştir:

"Efendiler! Ulusal eğitimin ne demek olduğunu bilmekte kargaşa kalmamalıdır. Bir de

ulusal eğitim temel olduktan sonra, onun dilini, yöntemini, araçlarını da ulusallaştırmamak sorunu tartışılmaz. Ulusal eğitim ile geliştirilmek ve yükseltilmek istenilen genç kafaları bir yandan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali gereksiz bilgilerle doldurmaktan dikkatle kaçınmak gerekir"
22 Eylül 1924 (9).

KAYNAKLAR

1. Tekeli, I. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 3. Cilt. İstanbul: İletişim Yayınları, 1983: 650-72.
2. Aksin S. Türkiye'nin Yakın Tarihi -1-, Ankara:Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 1997.
3. Aksin S. Türkiye'nin Yakın Tarihi -2-, Ankara: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık AŞ, 1997.
4. Güvenç B. Türkiye'de Sosyal Bilimler Gelişmeler ve Süreklilikler. Türkiye Bilimler Akademisi Bilimsel Toplantı Serileri: 1 Ankara: 26 Mayıs 1994: 23-25.
5. Resmi Gazete, 17 Ağustos 1997, Sayı 23084.
6. Mengüşoğlu T. Felsefeye Giriş.İstanbul: Remzi Kitabevi, 1983.
7. Akarsu B. Çağdaş Felsefe. İnkılap Kitabevi, İstanbul: 1987.
8. Kence A. Bilimi Etkileyen Faktör Olarak Eğitim. Türkiye Bilimler Akademisi Bilimsel Toplantı Serileri:2, 2-3 Aralık 1994: 43-7.
9. Düşünceleriyle Atatürk. Derleyen. Arı İnan., Sadeleştiren: İsmet Parmaksızoğlu., Türk Tarih Kurumu Yayınları XVI. Dizi, Ankara:Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991: 307.